

Strazbur , 6. novembra 2020. godine

KONSULTATIVNO VIJEĆE EVROPSKIH SUDIJA (CCJE)

Mišljenje CCJE br. 23 (2020)

ULOGA UDRUŽENJA SUDIJA U PODRŠCI NEZAVISNOSTI SUDSTVA

I Uvod

1. U skladu sa mandatom povjerenim od strane Komiteta ministara, Konsultativno vijeće evropskih sudija (CCJE) pripremio je Mišljenje o ulozi udruženja sudija u podršci nezavisnosti sudstva.
2. Ovo mišljenje je pripremljeno na osnovu prethodnih mišljenja CCJE, Magna Karte sudija CCJE (2010) i relevantnih instrumenata Savjeta Evrope, naročito Evropske povelje o zakonu za sudije (1998) i preporuka Komiteta ministara CM/Rec(2010)12 o sudijama: nezavisnost, efikasnost i odgovornosti i CM/Rec(2010)14 o pravnom statu su nevladinih organizacija u Evropi, Izvještaja Evropske komisije za demokratizaciju kroz pravo (Venecijanske komisije) o slobodi izražavanja sudija (CDL-AD(2015)2018), Zajedničkih smjernica o slobodi udruživanja Venecijanske komisije i Kancelarije OEBS za demokratske institucije i ljudska prava (OEBS/KDILJP). Takođe su u obzir uzeti i: Osnovna načela nezavisnosti sudstva UN, Bangalorski principi sudijskog ponašanja, Univerzalna povelja o sudiji , Svjetskog udruženja sudija, prvi Izvještaj Specijalnog izaslanika UN o pravima na slobodnu mirnog okupljanja i udruživanja od 21 . maja 2012. godine (A/HRC/20/27) i treći Izvještaj Specijalnog izvjestioca UN za nezavisnost sudija i pravnika, koji se bavi uživanjem slobode izražavanja, udruživanja i mirnog okupljanja sudija i javnih tužilaca, od 24. juna 2019. godine.
3. Ovo mišljenje takođe uzima u obzir odgovore članica CCJE na upitnik o ulozi udruženja sudija u podršci nezavisnosti sudstva i sažetak tih odgovora, kao i preliminarni nacrt koji je pripremio ekspert imenovan od strane Savjeta Evrope, sudija Gerhard Rajsner¹.

II Opseg mišljenja

4. U 12 od 35 država članica, koje su odgovorile na upitnike, postoji samo jedno udruženje sudija. U većini država članica postoji više udruženja.
5. Ankete koje su sprovele države članice pokazale su da postoji veliki broj različitih udruženja sudija. Postoje razlike u kriterijumima za članstvo u njima, u ciljevima njihovog postojanja, kao i u veličini i reprezentativnosti udruženja.
6. Neka udruženja su okrenuta sudijama određenih sudskih instanci, npr. sudije vrhovnih sudova ponekad imaju zasebno udruženje. Druga udruženja su sačinjena od sudija određene specijalizacije. Najčešća udruženja ovog tipa su zasebna udruženja sudija upravnih sudova. Postoje i udruženja žena sudija². Ipak, u najvećem broju slučajeva, udruženja dozvoljavaju svim sudijama da postanu članovi.
7. Članstvo u svim vrstama udruženja je dobrovoljno. Prema tome, veličine udruženja, što se tiče broja članova, mogu se razlikovati u velikoj meri i, što je još važnije, reprezentativnost udruženja, koja predstavlja broj sudija koje su članovi udruženja u odnosu na sve sudije koje mogu biti članovi tog udruženja, varira u znatnoj meri.
8. Udruženja sudija mogu imati pravni subjektivitet. Većina njih je osnovana na osnovu zakona o udruženjima građana. Mogu se formirati i u vidu neformalnih grupa sudija.
9. Sva udruženja sudija predstavljaju mrežu i platformu za razmene i komunikaciju između svojih članova. Glavni ciljevi velike većine udruženja su promovisanje i odbrana nezavisnosti sudija i vladavine prava i očuvanje statusa i odgovarajućih radnih uslova sudija. Među drugim važnijim ciljevima su obuka sudija, sudijska etika i doprinos pravosudnim reformama i zakonodavstvu.
10. Za potrebe ovog mišljenja, udruženja sudija predstavljaju samoupravljujuće neprofitne organizacije sa ili bez pravnog subjektiviteta, sačinjene od članova koji na dobrovoljnoj bazi stupaju u članstvo.
11. U većini udruženja, članstvo je dostupno sudijama, uključujući, u većini slučajeva, i sudijama u penziji. U nekim udruženjima, sudski pripravnici i saradnici takođe mogu postati članovi. Članovi nekih udruženja mogu biti i javni tužioci, naročito ako postoji mogućnost da neko tokom karijere bude i sudija i javni tužilac.

III Međunarodni i evropski okvir

12. Univerzalnom deklaracijom o pravima čovjeka³, Međunarodnim paktom o

¹ Sudija Rajsner je bio predsjednik CCJE od 2012 do 2013. godine i dugogodišnji član radne grupe CCJE.

² Na postojanje udruženja žena sudija ukazale su Bosna i Hercegovina, Italija,

Slovačka, Ukrajina i Ujedinjeno Kraljevstvo.

³ Univerzalna deklaracija o pravima čoveka, usvojena od strane Generalne skupštine UN 10.

građanskim i političkim pravima⁴ i Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda⁵ propisano je da svako ima pravo na udruživanje, koje podrazumijeva pravo osnivanja i pristupanja udruženjima.

13. Kao i svi pojedinci, sudije uživaju ova osnovna prava garantovana od strane gore navedenih dokumenata⁶. Prilikom uživanja prava na slobodu mirnog okupljanja, sudije bi trebalo da imaju na umu svoje odgovornosti i da izbjegavaju situacije koje bi se mogle smatrati nespojive sa autoritetom njihove institucije ili neusklađene sa njihovom obavezom da budu nezavisne i nepristrasne, i da se takvima imaju smatrati⁷.
14. Pravo na udruživanje ne postoji samo u ličnom interesu sudija. U pogledu sudija, ovo pravo je u interesu i sudstva u cjelini. Pravo sudija na udruživanje je izričito propisano Osnovnim načelima nezavisnosti sudstva UN⁸, Bangalorskim principima sudijskog ponašanja⁹ i Univerzalnom poveljom o sudiji¹⁰.
15. U Evropi, pravo na formiranje udruženja sudija je dodatno razvijeno 1998, putem Evropske povelje o zakonu za sudije¹¹, i 2010, na osnovu Preporuke (2010)12 Komiteta ministara Savjeta Evrope o sudijama, nezavisnosti, efikasnosti i odgovornostima (Preporuka (2010)12)¹² i kroz Magna Kartu sudija *CCJE* (Osnovna načela)¹³. Evropska povelja podvlači doprinos udruženja sudija odbrani prava koja je sudijama povjerio njihov status, Preporuka (2010)12 naglašava isto i kao najvažniji element statusa sudija ističe nezavisnost, te kao dodatni zadatak ističe promovisanje vladavine prava. Magna Karta sudija ovaj cilj karakteriše kao „odbranu misije sudstva u društvu“. Takvi trendovi se takođe mogu primjetiti prilikom analize ciljeva udruženja sudija, gde se danas u sve većoj meri fokusira na status sudija pridružuje podjednako jaka svijest o rastućem značaju vladavine prava.

IV Smisao i ciljevi udruženja sudija

16. Sudije predstavljaju kamen temeljac u državama koje počivaju na demokratiji, vladavini prava i ljudskim pravima¹⁴. Kao logična posledica ove uloge, gorenavedeni dokumenti koji određuju evropske standarde predviđaju, a statuti mnogih udruženja sudija kao glavne ciljeve propisuju, dve načelne zamisli: 1) uspostavljanje nezavisnosti sudstva i njenu odbranu; 2) njegovanje

decembra 1948, član 20/1.

⁴ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, usvojen od strane Generalne skupštine UN 16.12.1966.

⁵ Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (od 4.11.1950), član 11/1.

⁶ Mišljenje *CCJE* br. 3 (2002) o načelima i pravilima o profesionalnom ponašanju sudija, naročito o etici, nespojivom ponašanju i pristrasnosti, stav 27.

⁷ Uporediti i sa trećim Izvještajem Specijalnog izvjestioca UN za nezavisnost sudija i pravnika o uživanju slobode izražavanja, udruživanja i mirnog okupljanja sudija i javnih tužilaca, 24. jun 2019, Preporuka 107.

⁸ Osnovna načela nezavisnosti sudstva Ujedinjenih nacija (potvrđena od strane Generalne skupštine 29.11.1985) stav 9.

⁹ Bangalorski principi sudijskog ponašanja, načela 4-6.

¹⁰ Univerzalna povelja o sudiji (usvojena od strane *IAJ* 14.11.2017) član 3/5.

¹¹ Evropska povelja o zakonu za sudije: načela 1.7 i 1.8.

¹² Preporuka (2010)12, stav 25.

¹³ Magna Karta sudija *CCJE* (Osnovna načela) (17.11.2010), stav 12.

¹⁴ U vezi sa ulogom sudstva, vidjeti Mišljenje *CCJE* br. 18 (2015) o položaju sudske vlasti i njenom odnosu sa drugim državnim vlastima u modernoj demokratiji.

i unaprijeđenje vladavine prava. Oba cilja jačaju efektivno uživanje osnovnog prava na pravično suđenje od strane nezavisnog i nepristrasnog suda, u skladu sa članom 6 EKLJP.

17. Prvi cilj udruženja sudija, uspostavljanje i odbrana nezavisnosti, obuhvata, između ostalih faktora, odbranu sudija i sudstva od svakog oblika ugrožavanja nezavisnosti, obezbjeđivanje dovoljnih sredstava i uslova rada na zadovoljavajućem nivou, adekvatne zarade i socijalne sigurnosti, odbranu od neopravdane kritike i napada na sudstvo i sudije pojedinačno, uspostavljanje, promovisanje i sprovođenje etičkih standarda, kao i zabranu diskriminacije i garantovanje rodne ravnopravnosti.
18. Drugi cilj udruženja sudija, koji se tiče njegovanja i unaprijeđenja vladavine prava obuhvata, između ostalog, doprinos obuci, razmjenu i dijeljenju znanja i najboljih praksi, doprinos upravljanju pravdom u saradnji sa onima koji su za to nadležni, doprinos reformi pravosudnog sistema i donošenja zakona, jačanje znanja i informisanosti medija i opšte javnosti o ulozi sudija, sudstvu i vladavini prava.
19. Do sada nabrojani ciljevi nisu ekskluzivni ciljevi udruženja sudija. Još neki učesnici u pravosudnom sistemu i izvan njega učestvuju u njihovom dostizanju. U tome pomažu uzajamno poštovanje, otvorenost, podrška i saradnja.
20. Udruženja sudija mogu olakšati sastanke sa predstavnicima civilnog društva, koji mogu izraziti očekivanja koje društvo ima od pravosudnog sistema i upravljanja pravdom¹⁵.
21. Očigledan cilj udruženja sudija je formiranje mreže svojih članova. Ona povezuju sudije koje svoju funkciju vrše kao pojedinci ili u sudskim većima, a koje u svakom slučaju imaju zajedničke interese i potrebe. Pružanje prilike za dijalog i kritiku između sudija pomaže unapređenju nezavisnosti putem samokritike u samom sudstvu i razvijanju snažnog pravosudnog sistema zasnovanog na vrijednostima. Članstvo u udruženju omogućava sudijama razmjenu iskustava i najboljih praksi¹⁶. Ono ima najveći značaj u slučaju povezivanja sudija različitih sudskih instanci i jurisdikcija. Udruženja sudija mogu biti i mjesto produbljivanja znanja specijalizovanih sudija i na taj način doprinijeti usklađenoj primjeni zakona. Konačno, udruženja sudija pomažu razvoj zajedničke svijesti o nezavisnosti sudstva, ljudskim pravima i vladavini prava.
22. Udruženja sudija takođe olakšavaju prekograničnu saradnju i omogućavaju razmjene sa udruženjima u drugim državama članicama. Ona se povezuju i na evropskom nivou putem brojnih evropskih udruženja i organizacija sudija. Na taj način, nacionalna udruženja sudija otvaraju vrata međunarodnoj razmjeni iskustava kada su u pitanju njihovi članovi, s obzirom na to da igraju važnu ulogu u širenju evropskih standarda u nacionalnim zajednicama sudija.

¹⁵ *CM/Rec(2010)12*, стр. 20.

¹⁶ Kao u slučaju razmjena između sudija istog suda, s obzirom na to da se u mnogim državama članicama njihovi sastanci održavaju sa ciljem „diseminacije pravnih trendova u sudskoj i dobroj stručnoj praksi“, videti Izvještaj *CEPEJ* o „Razbijanju

izolacije sudija – smjernice za unaprijeđenje sudijskih vještina i stručnosti, jačanje
dijeljenja znanja i saradnje i iskorak u odnosu na kulturu sudske izolacije“ od 6.
decembra 2019, *CEPEJ*(2019)15, st. 8 .

23. Na osnovu gorenavedenih važnih aspekata udruženja sudija i njihovog značaja u podršci osnovnim vrijednostima pravosudnih sistema u državama članicama, *CCJE* smatra da je postojanje najmanje jednog takvog udruženja u svakom pravosudnom sistemu izuzetno poželjno.

V Kako udruženja sudija dostižu svoje ciljeve

A) U okviru sudstva

24. Jačanjem i odbranom nezavisnosti sudija i sudstva, udruženja sudija obavljaju razne vrste aktivnosti. Nezavisnost pojedinačnog sudije zahtijeva nezavisno sudstvo¹⁷. Nezavisnost ne podrazumijeva samo spoljašnje uticaje, već i one koji dolaze iz samog sudstva¹⁸. Udruženja sudija se često mogu susresti sa prijetnjama, neosnovanom kritikom i napadima. Međutim, znatno je teže suprotstaviti se neopravdanom uticaju u vidu odluka organa nadležnih za uticaj na karijeru sudija (imenovanje, napredovanje, premještanje, disciplinski postupci i vrednovanje, itd.) ili svih vrsta odluka o upravljanju sudom.
25. Nadležnost za donošenje takvih odluka povjerena je sudskim savjetima, tijelima za upravljanje sudovima, predsjednicima sudova, a ponekad čak i izvršnoj vlasti (Vladi ili ministru pravde). Da bi ostvarila svoje ciljeve, udruženja sudija moraju, stoga, biti u kontaktu sa ovim tijelima i obraćati im se.
26. Takvi kontakti treba da budu zasnovani na otvorenosti, uzajamnom poštovanju svačije uloge i nadležnosti i volji da se saslušaju argumenti svih strana. Udruženja sudija ne bi trebalo da imaju uticaj na odluke o karijeri, ali mogu nadzirati da li nadležni akteri prate pravi postupak i primjenjuju prave kriterijume.
27. Sudski upravitelji treba da budu svjesni toga da udruženja sudija ne samo da prenose mišljenja svojih članova, već predstavljaju i generator iskustava njihovih članova. U velikom broju slučajeva, praktičari su ti koji najbolje znaju šta je potrebno u praksi. *CCJE* je preporučilo da sudijska tijela u sudu treba da savjetuju predsjednika suda¹⁹. Slično tome, udruženja sudija mogu imati takvu savjetodavnu ulogu u odnosu na sudske upravitelje ili tijela koja upravljaju sudovima na svim nivoima.
28. Učešće udruženja sudija naročito može biti važno u vezi sa strateškim ciljevima i važnim pitanjima opšte primjene na nivou sudske uprave, koja je nadležna za donošenje različitih uputstava i pravila.
29. U većini država članica, odluke o karijerama sudija i/ili upravljanju sudovima povjeravaju se savjetima sudstva²⁰. Njihov opšti zadatak je garantovanje nezavisnosti sudstva i sudija kao pojedinaca i vladavine prava²¹. Prema tome, zadaci savjeta sudstva i preovlađujući ciljevi udruženja sudija se poklapaju. U velikom broju slučajeva će dolaziti do

¹⁷ Preporuka *CM(2010)12*, stav 4.

¹⁸ *ESP Parlov-Tkalcic vs. Croatia, No. 24810/06, za 86, Agrokompleks protiv Ukrajine, br. 23465/03, za 137 et alt.*

¹⁹ Mišljenje *CCJE* br. 19 (2016) o ulozi predsjednika sudova, stav 19.

²⁰ Mišljenje *CCJE* br. 10 (2007) o savjetu sudstva u službi društva, stav 42.

²¹ *Ibid*, st. 8 i 41 i dalje.

saglasnosti mišljenja, ali svakako da će biti i nesuglasica između udruženja sudija i savjeta sudstva, koji se uobičajeno sastoje od sudija i članova koji nisu sudije. U takvim situacijama, treba pristupiti otvorenoj razmjeni mišljenja.

30. U potrazi za najboljim praksama, *CCJE* je došlo do saznanja da u dvije države članice²² postoje konsultativna vijeća koja se sastoje, između ostalog, od predstavnika udruženja sudija i javnih tužilaca u kojima se razgovara o pitanjima u vezi sa njihovim profesionalnim interesima, uključujući njihov status, radne uslove, naknade i sl., i da se na osnovu njih pripremaju neobavezujuće preporuke o izmjenama relevantnih zakona. *CCJE* preporučuje takve inicijative.
31. *CCJE* je primilo k znanju da u nekim državama članicama udruženja sudija imaju određeni uticaj na izbor članova savjeta sudstva, na taj način što imaju pravo da dostave mišljenje o kandidatima²³, podrže kandidate kojima je potrebno da ih predloži određeni broj kolega²⁴, imaju mogućnost da nominuju sudije²⁵ ili zakonsku obavezu da nominuju kandidate²⁶, ili imaju zakonom određen formalni položaj u vezi sa izborom²⁷, ili čak sama biraju članove²⁸.
32. Pod uslovom da ne narušava nezavisnost rada savjeta sudstva, takav oblik učešća u odabiru članova bi mogao biti dočekan sa odobravanjem. Međutim, mora se voditi računa o tome da takav sistem ne dovede do politizacije odabira i rada savjeta u skladu sa time. U svakom slučaju, ne bi trebalo da postoji diskriminacija i članovi udruženja sudija bi trebalo da imaju slobodu da postanu članovi savjeta sudstva.
33. Veliki broj udruženja sudija je uključen u obuku sudija, bilo putem njene organizacije, bilo putem izrade materijala ili obezbjeđivanja prostorija za obuku²⁹, angažovanjem iskusnih predavača ili barem prosljeđivanjem preporuka instituciji nadležnoj za organizovanje obuke. *CCJE* u Mišljenju br. 4 (2003) o odgovarajućoj inicijalnoj i kontinuiranoj obuci za sudije na nacionalnom i evropskom nivou, naglašava da sudstvo treba da igra pretežnu ulogu u organizaciji obuka, ili da i samo bude odgovorno za nju, kao i da obuku ne treba povjeriti izvršnoj ili zakonodavnoj vlasti³⁰. Uključivanje udruženja sudija, koja su bliska potrebama i praktičnom iskustvu njihovih članova, je sa te strane veoma prigodno.
34. Nacrt etičkih principa profesionalnog ponašanja bi trebalo da sačine same sudije³¹. Činjenica da se sudije udružuju na dobrovoljnoj bazi i da

²² Belgija (Sudskosavjetodavno vijeće), Bugarska (Partnership Council).

²³ Bugarska (Partnership Council).

²⁴ Rumunija, Španija.

²⁵ Norveška (predlog sudijskih članova Odbora za imenovanje), Slovačka (predlog kao i ostale organizacije civilnog društva).

²⁶ Azerbejdžan (dvije nominacije za svako od sedam mesta namijenjenih sudijama).

²⁷ Holandija.

²⁸ Sjeverna Makedonija (predsjednik i jedan član i zamjenici).

²⁹ Austrija, Azerbejdžan, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Njemačka, Grčka, Litvanija, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Poljska, Rumunija, Ruska Federacija, Slovenija, Španija, Švajcarska, Ukrajina, Ujedinjeno Kraljevstvo.

³⁰ Mišljenje *CCJE* br. 4 (2003) o odgovarajućoj inicijalnoj i kontinuiranoj obuci za

sudije na nacionalnom i evropskom nivou, stav 16, vidjeti i Evropsku povelju o zakonu za sudije, stav 2.3.

³¹ Mišljenje *CCJE* br. 3 (2002) o principima i pravilima profesionalnog ponašanja sudija,

postoji forum za razmjenu i debatu obezbjeđuje jaku posvećenost sudija svakom načelu ponašanja koje su koncipirala udruženja sudija³², ili razradu takvih načela u koja su udruženja sudija barem intenzivno uključena³³.

35. Iz istih razloga, udruženja sudija su u dobrom položaju da uspostave tijelo koje bi savjetovalo sudije koje se susreću sa problemom u vezi sa profesionalnom etikom ili sa spojivošću ne-sudijskih aktivnosti sa njihovim statusom³⁴.
36. U nekim državama članicama, udruženja sudija zastupaju sudije i u disciplinskim postupcima, ukoliko one to zahtijevaju. Ne može se prigovoriti tome da udruženja sudija mogu zastupati svoje članove u disciplinskim postupcima i da mogu doprinijeti obezbjeđenju pravičnosti postupka, naročito ako se ti postupci zloupotrebljavaju radi orkestriranog uklanjanja nekih sudija. Mora se voditi računa o tome da ne dođe do stvaranja slike da su udruženja sudija zaštitnici sudija krivih za protivzakonito ponašanje. Njegovanje vjerodostojne odgovornosti sudija i sudstva je važan zadatak udruženja sudija.

B) U odnosu na druge grane vlasti

37. *CCJE* smatra da bi udruženja sudija trebalo da izbjegavaju da svoje aktivnosti usmeravaju prema interesima političkih stranaka ili kandidata za političke funkcije i da ne bi trebalo da se bave političkim pitanjima koja se nalaze izvan njihovih ciljeva.
38. Udruženja sudija predstavljaju iskustvo i mišljenje sudija i potrebni su im načini da svoja razmišljanja i predloge dostave drugim granama vlasti. *CCJE* se slaže sa onim što je primjećeno u memorandumu sa objašnjenjem uz član 1.8 Evropske povelje o zakonu za sudije, da bi „sudije trebalo da učestvuju u utvrđivanju opšteg sudskog budžeta i resursa označenih za pojedine sudove, što podrazumijeva uspostavljanje postupaka konsultovanja ili zastupanja na nacionalnom ili lokalnom nivou. Ovo se takođe u širem smislu odnosi na upravljanje pravdom i sudovima“, kao i da bi „svako konsultovanje sudija sa njihovim zastupnicima ili strukovnim udruženjima o bilo kojoj predloženoj izmjeni zakona o sudijama ili o bilo kojoj izmjeni predloženoj u vezi sa osnovom za određivanje njihovih zarada, socijalnom dobrobiti, uključujući i penziju, treba da obezbijedi da sudije ne budu izostavljene iz procesa donošenja odluka u ovim oblastima“.
39. Komitet ministara Savjeta Evrope je razmatrao tvrdnju da „participativna demokratija, koja se zasniva na pravu da se zahtijeva utvrđenje ili da se utiče na vršenje ovlašćenja i odgovornosti organa vlasti, doprinese predstavničkoj ili direktnoj demokratiji i da pravo na učešće građana u

a posebno etike, nespojivog ponašanja i nepristrasnosti, st. 48 alineja 2 i st. 49 alineja 3; vidjeti i Preporuku (2010)12, stav 73.

³² Postoje etički kodeksi koje su razradila udruženja sudija u Austriji, Bugarskoj, Hrvatskoj, Danskoj, Finskoj, na Islandu, u Italiji, na Malti, u Holandiji, Norveškoj, Sloveniji, Španiji, Švajcarskoj.

³³ Drugi vidovi učešća udruženja sudija u uspostavljanju etičkih standarda: Azerbejdžan, Belgija, Estonija, Njemačka, Irska, Litvanija, Luksemburg, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Rumunija, Slovačka, Švedska, Turska, Ukrajina, Ujedinjeno

Kraljevstvo.

³⁴ Mišljenje *CCJE* br. 3 (2002) o principima i pravilima profesionalnog ponašanja sudija, a posebno etike, nespojivog ponašanja i nepristrasnosti, st. 49 alineja 4 i Preporuka (2010)12, stav 74.

političkom odlučivanju treba da se obezbijedi pojedincima, nevladinim organizacijama i civilnom društvu u celosti³⁵. U vezi sa nevladinim organizacijama, Komitet ministara je primio k znanju „suštinski doprinos nevladinih organizacija razvoju i dostizanju demokratije i ljudskih prava, naročito putem promovisanja javne svijesti, učešća u javnom životu i obezbjeđenju transparentnosti i odgovornosti organa vlasti“³⁶. Nevladine organizacije bi trebalo konsultovati prilikom izrade nacrtu primarnog i sekundarnog zakonodavstva koje utiče na njihov status, finansiranje ili oblasti djelovanja³⁷.

40. *CCJE* je uvjeren da ovakve mogućnosti učestvovanja takođe treba povjeriti udruženjima sudija, iako ona nisu organizacije koje predstavljaju civilno društvo, već organizacije čiji su članovi nosioci funkcija u okviru treće grane državne vlasti. *CCJE*, u svom Mišljenju br. 18 (2015) o položaju sudske vlasti i njenom odnosu sa drugim državnim vlastima u modernoj demokratiji, pruža usmjerenje u pitanjima o diskusiji sa drugim granama vlasti³⁸, dijalogu sa javnošću³⁹ i potrebom za ograničavanjem u odnosima između tri vlasti⁴⁰. Ovo Mišljenje bi trebalo da sličnim putem posluži kao smjernica u pogledu odnosa udruženja sudija, sa jedne, i zakonodavne i izvršne vlasti, sa druge strane.
41. *CCJE* prihvata učešće udruženja sudija u zakonodavnom postupku kada je riječ o izradi nacrtu zakona koji se tiču oblasti sudstva, a koje predlaže izvršna vlast. Prilikom formiranja komisija za reformu sudstva ili sličnih strateških projektnih grupa, u njima bi trebalo da učestvuju i predstavnici udruženja sudija koje bi ona nominovala. Uopšte, izvršna vlast bi trebalo da zatraži i mišljenje udruženja sudija i da ga uzima u obzir na svim nivoima u pogledu reformi sudstva i projekata, uključujući i pitanja budžeta i raspodjelu sredstava, radne uslove i sve aspekte statusa sudija.
42. U nekim državama članicama, formalno učešće udruženja sudija u postupku izrade nacrtu i izmena zakona se formalno obezbjeđuje zakonom ili podzakonskim aktima⁴¹. U nekoliko drugih država članica, ovo predstavlja barem ustaljenu praksu⁴². *CCJE* pozdravlja praksu koja udruženjima sudija pruža mogućnost da razmotre i prokomentarišu pravne propise čije se usvajanje planira u pogledu pitanja povezanih sa statusom sudija i upravljanjem sudova, za šta bi trebalo odrediti primjerene rokove i čije rezultate bi ozbiljno trebalo razmatrati. Istovremeno, udruženja sudija ne bi trebalo da se upliću u politički kontroverzne teme koje njihovi ciljevi ne obuhvataju.
43. Kao ključni zadatak udruženja sudija, *CCJE* vidi odgovorno uključivanje u potragu za mogućnostima za dalje unapređenje pravosudnog sistema i jačanje vladavine prava.

³⁵ Smjernice za učešće građana u političkom odlučivanju, *CM(2017) 83*, preambula.

³⁶ Preporuka *CM/Rec(2007)14* o pravnom statusu nevladinih organizacija u Evropi, preambula, stav 2.

³⁷ *Ibid.*, стр. 77.

³⁸ Mišljenje *CCJE* br. 18 (2015) o položaju sudske vlasti i njenom odnosu sa drugim državnim vlastima u modernoj demokratiji, stav 32.

³⁹ *Ibid.*, стр. 33.

⁴⁰ *Ibid.*, stav 40 i stavovi 53-55.

⁴¹ Austrija (u pogledu redovnih sudova), Estonija, Njemačka, Grčka, Island, Crna Gora, Holandija, Rumunija, Slovačka.

⁴² Finska, Italija, Poljska, Švajcarska.

V) U interakciji sa društvom u cjelini

44. Udruženja sudija su naročito pogodna da medije i opštu javnost informišu o radu i prioritetima sudstva, kao i o dužnosti i ovlašćenjima sudija, o ulozi sudstva i drugih grana vlasti u demokratskoj državi u kojoj postoji vladavina prava.
45. *CCJE* sa zadovoljstvom primjećuje da mnoga udruženja sudija značajno i efektivno doprinose mjerama usmjerenim na jačanje odnosa i razumjevanja između sudstva i javnosti, i to u vidu programa sudijskih obuka, informacionih materijala, otvorenih sudskih događaja, javnih debata, prezentacija i drugih programa⁴³. Takve mjere su najdjelotvornije ako ih sprovode oni koji rade u sistemu. Udruženja sudija bi, prema tome, trebalo da se uključe u te aktivnosti. Takođe se čini da je postalo uobičajeno da udruženja sudija organizuju konferencije, sprovode proaktivne medijske politike i koriste društvene mreže u svom radu, što su potezi koje *CCJE* pozdravlja.
46. Udruženja sudija ponekad zajedno sa nevladinim organizacijama rade na postizanju određenih ciljeva. To može poboljšati vjerovatnoću postizanja takvih ciljeva, pod uslovom da se izbjegne bilo kakav vid politizacije.

VI Šta je udruženjima sudija potrebno da bi ispunila svoje zadatke

A) Opšte smjernice

47. Venecijanska komisija i Kancelarija OEBS za demokratske institucije i ljudska prava (OEBS/KDILJP) su 2014. godine usvojili Zajedničke smjernice o slobodi udruživanja⁴⁴ (u daljem tekstu: Smjernice o slobodi udruživanja), koje se bave osnovnim pravom na osnivanje udruženja i pristupanje njima. *CCJE* je saglasno sa tim Smjernicama. Većina standarda utvrđenih u tom dokumentu se takođe može primjeniti i na udruženja sudija.
48. *CCJE* naročito podsjeća na sljedeće standarde:
 - a) svako ima jednako pravo na udruživanje⁴⁵;
 - b) osnivanje i registrovanje (gde je to primjenjivo) ne treba da bude bespotrebno opterećujuće ili obeshrabrujuće⁴⁶;
 - v) treba poštovati i omogućiti⁴⁷ načelo samoupravljanja, što između ostalog znači da svaki spoljašnji uticaj na ciljeve i njihovo ostvarivanje, na unutrašnju strukturu⁴⁸ i izbor zvaničnika udruženja sudija⁴⁹ treba zabraniti;

⁴³ Mišljenje *CCJE* br. 7 (2005) o pravosuđu i društvu, poglavlje A: Odnosi sudova i javnosti, st. 10-20 i Mišljenje *CCJE* br. 6 (2004) o pravičnom suđenju u razumnom roku i ulozi sudija u suđenjima imajući u vidu alternativne načine rješavanja sporova, poglavlje A: pristup pravdi, st. 11-18 .

⁴⁴ Zajedničke smjernice o slobodi udruživanja, *VC CDL-AD* (2014)046 *resp. OSCE/ODIHR Legis Nr. GDL-FOASS/263/2014.*

⁴⁵ *Ibid.*, stav 122 i dalje.

⁴⁶ *Ibid.*, стр. 151.

⁴⁷ *Ibid.*, stavovi 169 i 171.

⁴⁸ *Ibid.*, стр. 175.

⁴⁹ *Ibid.*, стр. 174.

- g) treba omogućiti učešće u transparentnom procesu donošenja zakona i dijalogu⁵⁰ i komentarisanje državnih izvještaja upućenih međunarodnim akterima⁵¹;
- d) okončanje ili suspenziju aktivnosti bi trebalo omogućiti samo u veoma izuzetnim, ograničenim slučajevima⁵², a takvu odluku bi mogao da preispita nezavisni sud⁵³;
- đ) svima treba dozvoliti upotrebu novih tehnologija; treba zabraniti mjere nadzora koje imaju poseban cilj da posmatraju udruženja i da blokiraju internet stranice⁵⁴.

B) Poseban položaj sudija

49. U pogledu udruženja sudija, djeluje da je neophodno razmotriti i neke karakteristike koje proizilaze iz posebnog položaja i zadataka koje sudije imaju. Sudije moraju biti nezavisne i nepristrasne. Ne samo da treba da budu nezavisne i nepristrasne, već tako treba i da djeluju. Sudije čine sudsku vlast, koja je jedna od tri grane državne vlasti, ali je to vlast povjerena sudijama pojedincima i sudskim vijećima koja oni čine.
50. Sudskoj vlasti kao grani državne vlasti, za razliku od izvršne ili zakonodavne koje su usmjerene od strane političkih partija i interesa, nije lako da dostigne opštu volju i da na jedinstven način komunicira sa drugim vlastima, medijima i društvom u cjelosti.
51. Sudije takođe uživaju i osnovno pravo na slobodu izražavanja⁵⁵, iako su sudije pojedinci ograničeni pravilima o povjerljivosti u pogledu svojih predmeta i drugih informacija kada je riječ o davanju izjava i saopštavanju mišljenja.
52. Uticaj izjave jednog sudije je svakako ograničen. Udruženja sudija mogu takve inherentne nedostatke otkloniti na dva načina. Mogu pomoći u pronalaženju zajedničkog stava i taj stav efikasno prenijeti spoljašnjim faktorima.
53. Ako u pravnom sistemu postoji više udruženja sudija, ona ponekad mogu imati različite stavove u pogledu zajedničkih problema. Iako pluralizam obogaćuje demokratsku debatu o pravdi, *CCJE* pozdravlja napore uložene u iznalaženje zajedničkog stava o važnim pitanjima, kako bi se snažno uticalo na druge faktora unutar i izvan pravosudnog sistema.
54. *CCJE* prepoznaje značaj i vrijednost udruženja sudija. Ona imaju mogućnost da značajno doprinesu vladavini prava u državama članicama, iako gore navedene karakteristike udruženja koje čine sudije rezultiraju posebnim ograničenjima.
55. *CCJE* je uvjeren da je zahtjev da udruženja sudija budu nezavisna i samoupravljujuća od suštinskog značaja, koji je, sa jedne strane, aspekt osnovnog prava na osnivanje i pristupanje udruženjima, ali je i u bliskoj vezi

⁵⁰ *Ibid.*, stavovi 183 i 184.

⁵¹ *Ibid.*, str. 186.

⁵² *Ibid.*, stavovi 244, 245 i 251.

⁵³ *Ibid.*, stavovi 244 i 256.

⁵⁴ *Ibid.*, stavovi 265, 270 i 271.

⁵⁵ Presude ESLJP u *Baka v. Hungary*, 23. jun 2016; *Harabin v. Slovakia*, 20. novembar 2012; vidjeti i član 11 EKLJP.

sa nezavisnošću sudija i sudstva i načelom podjele i uravnoteženosti državne vlasti. Iako udruženja sudija nisu nosioci ovih ustavnih prava, u praksi indirektno može doći do pritiska i uticaja na sudije i sudstvo ukoliko se pokušava uticati na udruženja.

56. Prema tome, apsolutno je neophodno da ciljevi, unutrašnja struktura, članstvo i izbor zvaničnika udruženja sudija budu oslobođeni spoljašnjih uticaja ili kontrole.
57. Članstvo u udruženju ne bi trebalo da ima uticaja na karijeru sudija, ni kao prednost ni kao mana. Članovi ne bi trebalo da budu u obavezi da objelodane svoje članstvo⁵⁶, zbog čega bi bili izloženi uplitanju u njihovo pravo na privatnost u pogledu tako osjetljivih podataka. S obzirom na to da udruženja sudija štite svoje interese po tom pitanju, sa podacima o članstvu se mora postupati kao kada se radi o sindikatima, gde je objelodanjivanje isključeno⁵⁷. Čak i u slučaju da propisi zahtijevaju od sudija da prijave imovinu i interese kako bi se mogući sukobi interesa učinili što transparentnijim, to ne može podrazumijevati prijavljivanje članstva u udruženjima sudija, pošto ne postoji sukob interesa između takvog članstva i vršenja sudskih funkcija.

V) Resursi i upravljanje

58. U zavisnosti od raspona ciljeva i sredstava predviđenih za njihovo ostvarenje, udruženjima sudija su potrebni resursi u različitom opsegu. Članarine predstavljaju primarni izvor prihoda u većini udruženja. One ne treba da budu diskriminatorne ili isključujuće, da se ne bi rizikovalo isključenje sudija koje ne mogu da ih priušte.
59. Često može doći do potrebe za novim finansijskim sredstvima ili drugom opremom. *CCJE* podržava zahtjev iz Smjernica o slobodi udruživanja, po kojem će „udruženja imati slobodu da traže, prime i koriste finansijske, materijalne i ljudske resurse, bilo domaće, strane, ili međunarodne, za obavljanje svojih aktivnosti“⁵⁸. Kakvo god finansiranje bilo, mora biti transparentno i ne smije narušiti ili ostaviti utisak narušavanja nezavisnosti udruženja sudija.
60. Mnoga udruženja ostvaruju određeni prihod od publikacija, obuka sudija, organizovanja seminara, konferencija i drugih događaja, ili putem učešća u nacionalnim ili međunarodnim projektima. Druga udruženja imaju korist od svoje imovine, donacija, zaostavština ili subvencija. Ukoliko se koriste takvi dodatni izvori prihoda, mora se voditi računa da ne dođe do ugrožavanja nezavisnosti udruženja, kao i da se ne stekne utisak postojanja uticaja na udruženja. O ovome se takođe mora voditi računa ukoliko se podrška pruža iz državnog budžeta i ako se zasniva na određenim uslovima. Trošenje javnog novca van državnog budžeta obično rezultira nekom vrstom finansijske kontrole. Prema tome, treba biti obazriv ne samo u pogledu zavisnosti od takvog finansiranja, već i u pogledu kontrole, koja nikada ne sme podrazumijevati kontrolu sadržaja ili prioriteta aktivnosti.

⁵⁶ Videti Mišljenje Biroa *CCJE* o izmjenama od 11.8.2017. godine Bugarskog zakona o pravosudnom sistemu od 2.11.2017 (*CCJE-BU(2017)10*), st. 10-16 .

⁵⁷ *Ibid.*, str. 13 i *International Labour Organization (ILO) Digest of decisions and principles of the Freedom of Association Committee of the Governing Body of the ILO, Fifth (Revised) Edition, 2006, para.866.*

⁵⁸ Zajedničke smjernice o slobodi udruživanja, stav 32.

61. Finansiranje udruženja sudija ne bi trebalo da narušava njihovu neprofitnu prirodu, što znači da ostvarivanje prihoda ne smije da bude njihova primarna svrha. Udruženje ne smije među svojim članovima vršiti raspodjelu prihoda ostvarenih iz aktivnosti, već treba da ga uloži u ostvarivanje svojih ciljeva⁵⁹. Udruženja sudija bi trebalo da uspostave stroga pravila o transparentnosti finansiranja.

G) Unutrašnja struktura

62. Udruženja sudija tvrde da djeluju u ime svojih članova i da se vode zajedničkom voljom. To zahtijeva demokratsku strukturu u udruženjima i donošenje odluka i obavljanje aktivnosti na transparentan način. Ovo je još važnije ako udruženja, usljed toga što su reprezentativna, namjeravaju da govore u ime svih sudija, ili svih sudija određene jurisdikcije.
63. Za ispunjenje ovih uslova, *CCJE* preporučuje da se zvaničnici udruženja (predsjednik, izvršni odbor i dr.) biraju na demokratski, nediskriminatoran način, od strane članova ili delegata koje članovi izaberu. Odluke odbora ili izvršnih organa treba da budu transparentne i obrazložene. Treba uspostaviti otvoren dijalog između članova i zvaničnika, kako bi se svakoj grupi u okviru udruženja pružila jednaka prilika da se izrazi, bez ikakve diskriminacije.

D) Odnosi sa političkim strankama

64. Udruženja sudija i njihovi zvaničnici ne bi trebalo da budu članovi političke stranke, niti da joj budu naklonjeni. Pokušaje političkih stranaka ili grupa da utiču na politike udruženja ili na izbor njihovih zvaničnika sasvim jasno treba odbiti. Predstavnike udruženja ne treba posmatrati kao agente političkih grupa, već kao aktere koji su posvećeni jedino zahtjevima pravnog sistema. Ovo ne znači da udruženja sudija nemaju interakciju sa političkim strankama. Da bi mogle da se bore za potrebe i neophodne reforme pravnog sistema, vladavinu prava i poštovanje ljudskih prava, udruženja sudija će, u slučaju da je debata neophodna, morati da učestvuju u razmjenama sa političkim strankama, budući da su se posvetila demokratiji i vladavini prava.
65. *CCJE* ne podržava sisteme u kojima različite političke stranke sponzorišu, obrazuju ili podržavaju grupe u članstvima udruženja, naročito za vrijeme kampanja za izbor zvaničnika udruženja.

Đ) Udruženja sudija i sindikati

66. Uslove za rad sudija, naknade koje primaju, penzije i osiguranje bi trebalo da garantuje država. Stoga se sudije susreću sa sličnim izazovima radi zaštite i unapređenja svoje lične situacije kao i drugi pojedinci u odnosu sa svojim poslodavcima, i sa te strane, udruženja sudija imaju slične interese kao sindikati.
67. Sudije mogu osnivati sindikate i pridruživati im se⁶⁰. Propisima mogu biti predviđena neka ograničenja ovih prava u odnosu na sudije, ali ona ne smiju

⁵⁹ *Ibid.*, str. 43.

⁶⁰ Komentar uz Bangalorske principe sudijskog ponašanja, stav 176.

sudije potpuno lišiti ovih osnovnih prava⁶¹.

68. Praksa da sudije budu članovi sindikata znatno se razlikuje u državama članicama. U nekim državama članicama, takav vid članstva je usljed pravne i kulturne tradicije nespojiv sa položajem i ulogom sudije. U drugim državama članicama, neke sudije su istovremeno članovi sindikata i udruženja sudija. A postoje i udruženja koja su prepoznata kao sindikati ili sebe vide na taj način⁶². Ponekad, status sindikata omogućava dodatna sredstva.
69. Različite tradicije se moraju poštovati. Bez obzira na to, *CCJE* mora da naglasi da se mora voditi računa o tome da, ako sindikatima dominira stranačka politika, takva politizacija ne utiče na sudije i na njihov ugled. U suprotnom, takva praksa bi mogla voditi optužbama za pristrasnost i nedostatak nepristrasnosti.

VII Status, ciljevi i uloga međunarodnih udruženja sudija

70. U poslednjih nekoliko decenija, Evropa je vrlo brzo razvila zajednički pravni prostor. S jedne strane, stvoreno je sve više instrumenata prekogranične saradnje između nacionalnih pravnih sistema. Sa druge strane, pod okriljem EKLJP i prakse ESLJP, zajedničke evropske osnovne vrijednosti su direktno uticale na nacionalne pravne sisteme i njihovo funkcionisanje. Uporedo, razvoj sudske prakse i postavljanje standarda i sprovođenje zajedničkih propisa djelimično su prebačeni na aktere na evropskom nivou. Ove nove evropske institucije su stvorene i ispunjene putem uticaja članova nacionalnih izvršnih ili zakonodavnih vlasti.
71. Gore navedeni razvoj praćen je koracima koje predstavnici nacionalnih pravosudnih vlasti preduzimaju radi uključenja i na evropski nivo. Osnovano je nekoliko evropskih udruženja sudija, od kojih su neke federacije sačinjene od nacionalnih udruženja, dok je u drugima članstvo sačinjeno od sudija iz različitih zemalja, a postoje i one koje omogućavaju članstvo i nacionalnim udruženjima i pojedincima.
72. Takva udruženja svojim članovima pružaju važnu priliku da razmijene iskustva o različitim pravnim sistemima i tumačenju zajedničkih standarda i vrednosti.
73. Evropska udruženja sudija, kao i ona nacionalna, posvećena su odbrani i jačanju nezavisnosti sudija i sudstva i garantovanju i promovisanju vladavine prava.
74. Ona pokušavaju da uspostave dijalog sa svim akterima na evropskom nivou, kako bi doprinijela postavljanju standarda na tom nivou i evropskim vlastima skrenula pažnju na probleme u pravnim sistemima država članica.
75. Evropska udruženja sudija posmatraju razvoj pravnih sistema u državama članicama i njihovu usklađenost sa evropskim standardima. Ona su generator bogatog iskustva i platforma za razmjenu između nacionalnih pravosudnih sistema, istovremeno radeći na promovisanju evropskih standarda. Evropska

⁶¹ Vidjeti ESP *Matelly v. France*.

⁶² Finska, Francuska, Grčka, Luksemburg (udruženje je neregistrovan pododjeljak sindikata državnih službenika), Holandija.

udruženja u značajnoj mjeri doprinose informisanju svojih članova o trendovima u Evropi i novoj sudskoj praksi i postavljanju standarda, kao i o obučavanju po evropskim standardima.

76. Putem članstva u evropskim udruženjima sudija, nacionalna udruženja imaju bolju priliku da evropske vlasti obavijeste o problemima, a mogu jačati i sopstveni uticaj usljed ugleda evropskih udruženja. U samim državama članicama se argumenti ponekad uzimaju za ozbiljnije ako o njima govori evropski akter.
77. *CCJE*, koje je prihvatilo evropska udruženja sudija kao posmatrača, je zahvalno na njihovom značajnom doprinosu razmišljanjima. Preporučuje da i drugi evropski akteri slijede taj primjer, kako bi ta udruženja uključili u svoj rad.

VIII Kako bi države članice trebalo da se odnose prema udruženjima sudija

78. Glavni ciljevi udruženja sudija – njegovanje i odbrana nezavisnosti sudija i sudstva, vladavine prava i ljudskih prava – su u skladu sa osnovnim načelima Savjeta Evrope i obavezama njegovih država članica. Zajednički interes bi trebalo da vodi zajedničkim naporima udruženja sudija i država članica.
79. Države ne samo što se moraju suzdržati od primjene nerazumnih posrednih ograničenja prava na mirno okupljanje i udruživanje i prava na slobodu izražavanja⁶³, već moraju i garantovati ta prava⁶⁴.
80. Države članice bi, prema tome, trebalo da obezbijede okvir koji omogućava sudijama da slobodno uživaju svoje pravo na udruživanje, unutar kog udruženja sudija mogu raditi na ostvarenju svojih ciljeva.
81. Udruženja sudija i države članice bi trebalo da se uključe u otvoren i transparentan dijalog, zasnovan na povjerenju, o svim relevantnim pitanjima o pravnom sistemu.
82. Političari bi trebalo da se suzdrže od pokušaja da utiču na to da sudije ili njihova udruženja podrže interese stranačke politike, ni putem prijetnji, neosnovanih optužbi ili medijskih kampanja, niti obezbjeđivanjem napredovanja ili pogodnosti zvaničnicima ili članovima, kao ni na drugi način.
83. Države članice bi trebalo da koriste uticaj na evropske institucije i da podržavaju inicijative za uspostavljanje i olakšavanje dijaloga između ovih institucija i evropskih udruženja sudija.

IX Zaključci i preporuke

1. Udruženja sudija su samoupravljujuće, neprofitne organizacije sastavljene od članova koji dobrovoljno podnose zahtjev za članstvo.

⁶³ Vidjeti *ESP Kudeshkina v. Russia* (26.02.2009).

⁶⁴ Za negativne i pozitivne obaveze, videti ESLJP *Ollinger v. Austria*, st. 35 i dr.; vidjeti Izveštaj specijalnog izvjestioca UN o slobodi mirnog okupljanja i udruživanja od 21. maja 2012 (*A/HRC/20/27*), st. 33-42 .

2. *CCJE* smatra izuzetno poželjnim da u svakom pravnom sistemu postoji makar jedno takvo udruženje sudija.
3. Države članice moraju obezbijediti okvir u kojem se pravo sudija na udruživanje i pravo na slobodu izražavanja efektivno mogu uživati, i moraju se suzdržavati od svake intervencije koja bi mogla ugroziti nezavisnost udruženja sudija.
4. Najvažniji ciljevi udruženja sudija su uspostavljanje i odbrana nezavisnosti sudija, garantujući njihov status, uz nastojanje da im se obezbijede odgovarajući uslovi za rad, kao i jačanje i promovisanje vladavine prava.
5. Udruženja sudija mogu igrati i važnu ulogu u pogledu obuke i etike sudija, kao i u doprinosu pravosudnim reformama.
6. Svojom ulogom i radom, udruženja sudija mogu dati odlučujući doprinos funkcionisanju pravnog sistema i vladavine prava. U svakom slučaju, takav doprinos treba da bude značajan i vrijedan.
7. Preporuka je da se udruženjima sudija omogući da razmatraju i komentarišu nacрте zakona u pitanjima povezanim sa statusom sudija i upravljanjem sudovima.
8. Dijalog između sudskih upravitelja i predstavnika udruženja sudija, utemeljen na otvorenosti i uzajamnom poštovanju njihovih odgovarajućih uloga, dopriniće efektivnosti pravnog sistema i njegovih reformi.
9. Udruženja sudija su pogodna da medije i opštu javnost informišu o ulozi i funkcionisanju sudstva i sudijama.
10. Udruženja sudija treba da izbjegavaju da svoje aktivnosti usmeravaju prema interesima političkih stranaka ili kandidata, niti treba da se bave političkim pitanjima. Njihove aktivnosti treba ograničiti na ostvarivanje njihovih ciljeva.
11. Struktura udruženja sudija treba da bude demokratska. Finansiranje i donošenje odluka treba da bude transparentno, makar za članove.
12. Sudije se ne mogu obavezati da objelodane svoje članstvo u udruženjima sudija.
13. Udruženja sudija olakšavaju prekograničnu saradnju i omogućavaju razmjene sa udruženjima u drugim državama članicama. Ona se udružuju i na evropskom nivou, putem brojnih evropskih udruženja i organizacija sudija.
14. Udruženja sudija na evropskom nivou igraju značajnu ulogu u promovisanju i zaštiti evropskih vrednosti i evropskih pravnih standarda u oblasti vladavine prava i ljudskih prava. Prema tome, nacionalne i međunarodne vlasti bi trebalo da obrate dužnu pažnju na rad takvih udruženja.
15. *CCJE* preporučuje evropskim institucijama da se oslanjaju na iskustvo i zapažanja koja su evropska udruženja stekla u različitim državama članicama i pravosudnim sistemima, i da ta iskustva i zapažanja iskoriste.
16. *CCJE* promoviše redovne razmjene između udruženja sudija i evropskih aktera.